

آرامگاه شير شاه

بيرون شهر كوچك ساسارام ، در آستان شاه آباد ، درميانه درياچه مصنوعی وسيع يك سلسله عمارات باشكوه خاكستری رنگ فوق العاده قوی و مجللی بنظر ميرسد كه آخرين نقطه رهايش يك سرانامی و ماجراجوی دربارل يعني آرامگاه ابدی شير شاه سوری - سپهسالار نامدار افغان - است . طرح اين بناي پديد يع مخصوصاً مقبره كه دران آباد شده و جلوه خاصی دارد نماينده قریباً بلند و نبوغ هنری هندی است .

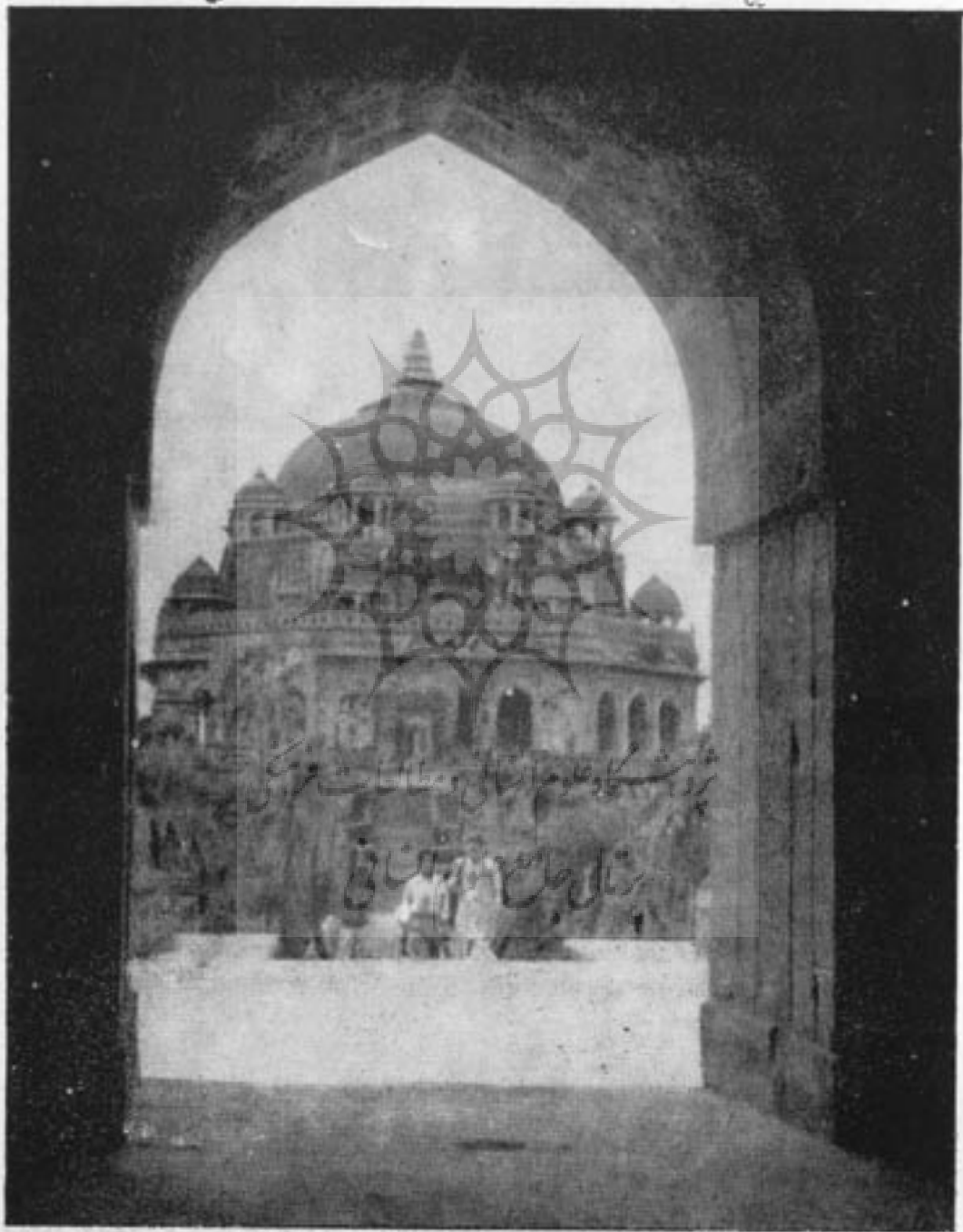
اين گورستان با شكوه كه در نیمه نخستین سده شانزدهم آباد شد و بيگمان در نوع خود بی مانند است آخرين حلقه زنجیر هنر معماری را نشان میدهد كه بنام سبك سيد افغان شهرت عمومی دارد و دارای دو امتیاز است یکی محكمی و دیگری زیبایی كه معماری هندی بواسطه همین دو شهرت جهانی یافته است . افتخار تعمیر این قبرستان بی نظیر به علی وال خان كه از اهل پنجاب و بناي ماهرو مجربی بود عاید است و ظاهراً وی با هنر مقبره سازی كه بواسطه دربار دهلی تهداب گذاری شد بخوبی آشنا بوده است . علی وال خان نخست در ساسارام گماشته شد تا مقبره ای ، در مرگز امیرانوری ، برای حسن خان سوری پدر شير شاه بروش مقابر شاهي سادات و لودیاها برپا دارد اما این كوشش به موثقتی نرسید و از نگاه كارهای بعد ، این اثر را بحيث يك اقدام تجریدی میتوان نادیده گرفت كار دوم او بناي آرامگاه ولی نعمت وی بود كه نه تنها از مقبره حسن خان سوری از لحاظ هنر معماری ترجیح داشت بلکه همینطور جنبه تخیل و تصور آنهم خیلی از ساختمانهای عادی برتر بود .

مقبره شير شاه یکی از بررگترین مقابری است كه در دورادور ساسارام بلند شده بلکه این آبه در تمام هند از همه بیشتر قابل تمجید است و همچنان به نسبت

نقشه بی مانند خود قابل ستایش فراوان میباشد. اگرچه طرح جدا کردن قبرستان از دنیای خارج بوسیله آب، توسط غیاث الدین تغلق در حدود دو صد سال پیش معرفی شد ولی فقط در آرامگاه شیرشاه این طرح نزدیک به سرحد کمال رسید. بجای دریاچه نامنظمی که قبر غیاث الدین تغلق را احاطه کرده بود قبر شیرشاه از يك حوض بزرگ راست گوشه می بلند می شود. طول کنارهای سمت شده این حوض به ۱۴۰۰ فوت میرسد. اصل بنای اساسی، مرکز حوض را اشغال کرده و شکل هرم عظیمی را که ردیفهای آن رو به کاهش است ارائه میدارد. عمارت بالای پایه سنگهای مرتبه دار که ۳۰۰ فوت عرض و ۳۰ فوت ارتفاع دارد به شکل مربع واقع شده سطح بالایی این ساختمان فرعی عالی صحنی را تشکیل میدهد که اصل قبر در میان آن قرار دارد قاعده قبر هشت ضلعی و هر ضلع آن از بیرون ۵۶ فوت یا قطر آن ۱۳۵ فوت است. يك ایوان به عرض ده فوت و دووانچ ابار تمان مرکزی را که با گنبد بزرگ نم کروی تاج پوشی شده و ۷۱ فوت قطر دارد احاطه میکند. در زیر آن، مقبره مؤسس و بعضی یاران محبوب نظامی اش واقع است.

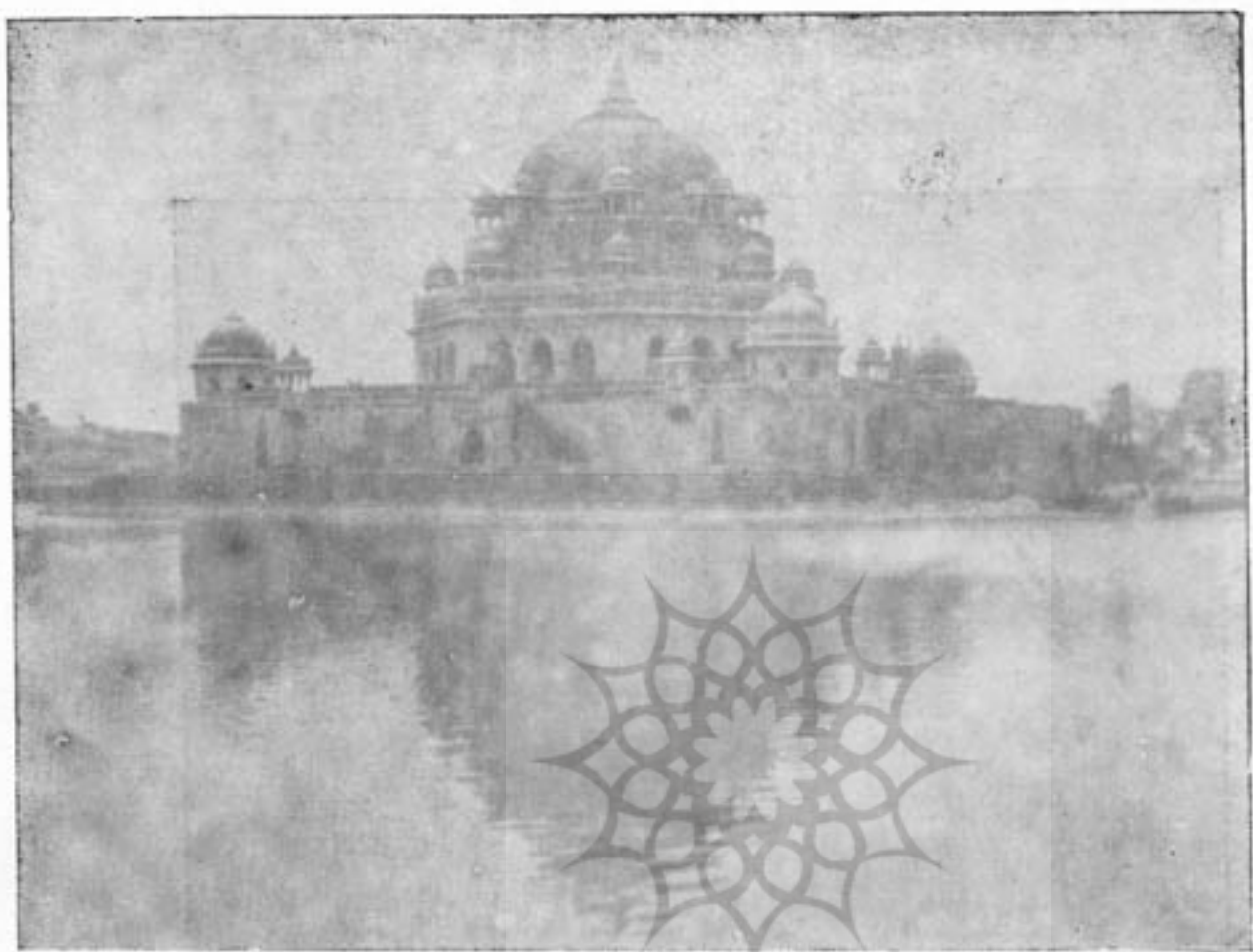
بنای هشت ضلعی آرامگاه به سه طبقه بلند می شود و حتماً بشکل آرامگاههای لودی در دهلی با مهارت و استادی کامل تهیه شده است. وقار و هیبت آن قسماً مربوط باندازه آن است. و قسماً مربوط به موقعیت آن اما بیشتر به بزرگی و وسعت طبقه زیرین آن که مرتبه دار و دارای گنبدی است ارتباط دارد. در طرح ریزی و تشریح خرده کارها و شاخ و برگهای معماری که حجم عمارت را بطرز قابل ستایشی خرد و منجمل میکند، مهارت بسیار بکار رفته است.

از بیرون، تراس یا صفا سر کشاده ای که قبر بالای آن قرار گرفته بوسیله غرفه های گوشه دار هشت ضلعی برجسته زینت شده است و همین غرفه ها گنبد مرکزی را با کشکهای که طاقهای قوسی نما در آن بازیابی خاصی قرار گرفته حمایه میکنند روی طبقه اول بنا دیوار عربی است که روی آن گلدسته دنداندار قرار گرفته. دو طبقه دوم را کشکهای ستون دار که دور گنبد جمع شده تزئین میکنند. اصل گنبد را با گلدسته شیبه به نیلو فر مزین کرده اند.

آریانا عقرب ۱۳۴۷

آراءگاه شیر شاه

شهرستان گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

قسمتهای مختلفی از آرامگاه شیر شاه سوی

داخل مقبره مشتمل است بر يك اطاق گنبد دار هشت رخ که توسط يك طاق
مسلل احاطه شده و روی هر يك از این گوشه های هشت گانه طاق قرار
دارد که کاملاً ساده و بی آرایش و از هر گونه تزیینی عاریست . اگر از امتداد
آب موج دار دیده شود آرامگاه بطور کلی خاکستری و تیره مینماید ولی اساساً
دیوار های آن نمونه رنگ قرمزی را نمایش میدهد و گنبد در برابر آسمان
نیلگون سپیدی درخشنده دارد .

مدخل مقبره در امتداد آب بطرف شمال یعنی بسوی راهرو در آمدی که
بجانب پاسدار خانه می رود سنگ فرش شده . میگویند در هنگام جریان کار
ساختمان آرامگاه اشتباه دقیق و غربی در قسمت شمال شرقی زینة سنگی و صفة
سر کشادة بالایی رخ داده است ولی در هر حال اکنون ترس رو به شمال واقع
است چون در میان زینة سنگی و برنده ، هشت درجه مختلف طبقه بندی وجود
دارد این اختلاف مشکل زیادی بر کار ساختمان افزوده است . با همه اینها
آن اشتباه هر چه بوده باشد زیبایی ظاهری عمارت را برهم نمی زند .
رو به طرف آرامگاه شیر شاه به حیث يك مقبره شاهى درجه اول شناخته
میشود و بسی مشکل است که مقبره دیگری چه از لحاظ زیبایی طرح و چه از
لحاظ ریزه کاریهای مناسب آن در تمام هند بهتر از آن سراغ گردد .
چون هنگام غروب محیط مرئی و نیم سایه آن دیده شود خاطرة آن همواره
در ذهن بیننده باقی خواهد ماند باری اگر منصفانه و با کمال بیطرفی قضاوت شود
باید گفت : ابعاد صحنه ها ، توافق در تغییر شکل از مربع به مستطیل و از مستطیل
به دائر و همه جمع شده اند تا به ایجاد يك زیبایی فوق العاده پردازند . بهترین
وصفی که میتوان از آن کرد همان است که برسی برون در جلد چهارم تاریخ هند
کرده است . وی که خود در معماری هند مرد صاحب صلاحیتی است میگوید :
« هند گورستانهای با شکوه چندی را داراست که ابهت و جلال بالاتر از حد عادی
دارند چنانکه تاج در آگره از بعضی جهات بی مانند است و گنبدی که بر قبر
عادلشاه بنا یافته واقعاً بسی شکفت انگیز است ولی آرامگاه کبود رنگ شیر شاه
در ساسارام که آدمی را باندیشه فرو می برد شاید بیش از همه گیرانر باشد
و احساسات را بر انگیزد . »